

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31-18-29>

УДК 37(477.87)(09)

Депчинська Іветта Аттілівна,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II

Берегове, Україна;

старший викладач кафедри Прикладної лінгвістики

Ужгородський національний університет

Ужгород, Україна

ORCID ID:<https://orcid.org/0000-0002-0069-3615>

ivettlegeza@gmail.com

НАПРЯМИ ТА ПРИНЦИПИ ВИХОВАННЯ У ШКОЛАХ ПІДКАРПАТСЬКОЇ РУСІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЧИННИК РОЗВИТКУ ДИСЦИПЛІН ГУМАНІТАРНОГО ЦИКЛУ

Анотація. У статті автор розкриває основні напрями та принципи виховання у народних школах Підкарпатської Русі, як-от: релігійне, духовне, моральне, патріотичне, фізичне, трудове, естетичне. А систематизація педагогічних поглядів тогочасних освітян, їх педагогічних праць, у свою чергу, уможливила виокремлення та розкриття найважливіших виховних принципів організації змісту шкільної гуманітарної освіти досліджуваного періоду: релігійності, національності та народності, моральності й гуманізму, духовності, полікультурності, індивідуального підходу, виховуючого навчання.

Принцип релігійності вважався одним із основних принципів, який охоплював увесь освітній процес. Релігійне виховання опиралось на систематичному веденню дитини до присвоєння людських чеснот і був ефективним шляхом морального виховання, вироблення моральних норм поведінки, формування світогляду людини загалом.

Народ Підкарпатської Русі любив свою культуру, мову, історію і традиції. Так, принцип народності виявлявся у знанні народної мови, історії рідного краю та народу, вихованні волі та веденні до постійної праці на благо народу.

У процесі формування всебічно розвиненої особистості чільне місце належить моральному вихованню. Принцип моральності й гуманізму простежувався у всьому освітньому процесі, оскільки моральні чесноти дитина здобувала власними силами, життєвим досвідом, незалежно від впливу і поглядів оточення, розуміння добра і зла, правди і неправди.

Принцип виховуючого навчання впливав із закономірностей навчання в народних школах, де особистість учителя, сприяла його реалізації.

На початку ХХ століття принцип полікультурності був тісно пов'язаний із гармонійним розвитком ідейно-моральних, естетично-емоційних засобів виховання дітей різних національностей, їх впливу на процес виховання

моральності, духовності та естетичних цінностей народу. Цей принцип вирізняється актуальністю і сьогодні.

Визначені принципи і напрями виховання у викладанні предметів гуманітарного циклу в школах Підкарпатської Русі закладають паростки для формування гуманітарних цінностей, моральних якостей людини, ідеалів формування особистості на сучасному етапі розвитку освіти, компетентнісного навчання учнів і є вкрай важливими.

Ключові слова: Підкарпатська Русь; напрями; принципи виховання; гуманітарна освіта; цінності; зміст шкільної гуманітарної освіти.

1. ВСТУП/ INTRODUCTION

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку освіти, науки та культури поняття виховного ідеалу є тісно пов'язаним із розумінням значення напрямів та принципів виховання у процесі формування цілісної особистості. Виховання як процес цілеспрямованого гармонійного розвитку впливає на збереження життєвої наступності між минулим і сучасним загальноосвітньої школи, досвіду попередніх поколінь і використання його в сучасному вигляді на конкретному історичному етапі.

Аналіз останніх досліджень публікацій. Розвиток освітніх процесів на Закарпатті висвітлено у студіях відомих діячів краю А. Волошина, О. Духновича, дослідників В. Гоммонная, А. Ігната, В. Росула, В. Сагарди, М. Талапканича, В. Химинця, П. Ходанича, генезу історико-національного та суспільно-культурного поступу на Закарпатті – у наукових довідках І. Гранчака, Д. Данилюка, П. Магочія, В. Пачовського й ін. Окремі аспекти розвитку гуманітарної освіти Закарпаття розглядали О. Бенца, І. Жорова, М. Зимомря, М. Кляп, М. Кухта, Л. Маляр, Н. Марфинець, С. Мишкарьова, І. Небесник, М. Опачко, Г. Розлуцька, О. Фізеші й ін. Теоретико-методологічні основи змісту гуманітарної освіти простежуються у працях В. Андрущенко, Л. Березівської, Л. Ваховського, Н. Дічек, Т. Завгородньої, О. Пометун, І. Стражнікової, О. Сухомлинської та ін.

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ / AIM AND TASKS

Метою статті є розкриття основних напрямів та принципів виховання у народних школах Підкарпатської Русі як чинник розвитку дисциплін гуманітарного циклу. Досягнення поставленої мети обумовлює вирішення в ході дослідження таких **завдань**: розкрити поняття виховного ідеалу, гуманітарних цінностей, висвітлити підходи сучасних учених щодо трактування поняття «гуманітарна освіта», визначити шкільні предмети, які відносили до циклу гуманітарних дисциплін, виокремити основні напрями та принципи виховання у народних школах Підкарпатської Русі як важливий чинник розвитку дисциплін гуманітарного циклу початку ХХ століття та змісту шкільної гуманітарної освіти на сучасному етапі її розвитку.

Аналіз літератури з проблеми дослідження дає підстави стверджувати, що питання напрямів та принципів виховання у школах Закарпаття у міжвоєнний період не був предметом цілісного історико-педагогічного дослідження.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ / RESEARCH FINDINGS

У зазначеному науковому дослідженні були використані такі методи: історико-педагогічний; теоретичний пошук (аналіз історико-педагогічної, енциклопедичної літератури, нормативних документів); системні та структурні (для виявлення стану розвитку та перспектив дослідження); пошуково-бібліографічний (вивчення архівних, бібліотечних фондів); історико-ретроспективний (аналіз джерельної бази); порівняльний (у процесі обґрунтування можливостей використання досвіду минулого в сучасному освітньому середовищі); аналітико-синтетичний (узагальнення та систематизація виявлених матеріалів; формулювання узагальнених висновків).

Досить влучно відмічав педагог початку ХХ століття О. Кошель у своїй науковій розвідці «Суспільно-моральне виховання в демократичній школі», що завданням демократичної школи початку ХХ століття на Підкарпатській Русі було «виховати будучих членів демократичного суспільства на моральних принципах та ідеях демократії» [8].

Найголовнішою умовою ефективності виховання є чітко визначена мета, глибоке розуміння й усвідомлення поставлених перед педагогами завдань. Наявність мети дає змогу визначити зміст, завдання напрямів виховання школи, шляхів досягнення бажаного результату в освітньому процесі. Відбувається добір педагогами методів, організаційних форм та засобів виховної діяльності. Чітко поставлена мета виховання виражає в узагальненій формі ідеал особистості.

Так, відомий педагог, релігійний, культурний діяч А. Волошин відігравав виняткове місце у розвитку рідномовної школи на Закарпатті. У своїх працях автор виокремлював проблему виховного національного ідеалу – ідеалу гармонійно розвинутої особистості: «фізично досконалої, працелюбної, гуманної, чесної, національно свідомої і високоморальної. В галузі освіти були запроваджені в життя деякі конкретні заходи: уряд А. Волошина став добиватися введення в усіх школах, державних та інших установах обов'язкового викладання української мови» [9, с. 49]. Відповідно до визначеного виховного ідеалу зміст національного виховання початку ХХ століття відображав його загальну мету, завдання, складові частини, і напрями зокрема: моральне, фізичне, розумове, релігійне, трудове, патріотичне, духовне, естетичне. Видатні педагоги даного періоду підкреслювали, що ці напрями мають бути в органічному взаємозв'язку і, у свою чергу, відзначалися спрямованістю на піднесення школи на вищий рівень.

Головною ознакою ціннісної орієнтації особистості є ідеал, який відображає її прагнення до досконалості, до набуття бажаних якостей. Гуманістичні ідеали початку ХХ століття втілювалися у просвітництві, піднесенні пригніченого духу населення, актуалізації цінностей морального, сімейного, громадянського, соціального, трудового виховання. Гуманітарні ж цінності досліджуваного періоду набували відображення, насамперед, у розвитку таких напрямів виховання, як-от: патріотичного, морального, громадянського, естетичного, фізичного, трудового.

З огляду на втілення в життя ідеалів виховуючого навчання та трудової школи зміст шкільної гуманітарної освіти наповнювали краєзнавчим (наявність краєзнавчого компонента у змісті майже всіх навчальних дисциплін, як-от: розповіді

вчителя, вправи для виконання на уроці, домашні завдання; у позакласній роботі, а саме – екскурсії, перегляд документальних фільмів, театральні вистави, усе було пов'язано із пізнанням рідного краю та Чехословаччини), полікультурним (вивчення в школах різних мов: руської (української), великоруської (російської), чеської, угорської, німецької, латинської, французької; окремо іврити; наявність шкіл, у яких паралельно функціонували руські та чеські класи; руські й угорські класи; руські, угорські та румунські класи; руські, чеські й німецькі класи – це своєрідний полікультурний простір, що мав цілком природний характер); патріотичним (любов до рідного краю, отчого дому, свого народу), духовно-естетичним (незримою присутністю мистецтва – образотворчого, пісенного, поетичного, театрального – було пронизане життя школи та творча діяльність учителів та учнів) аспектами [6, с. 46-47]

Як відмічено у дослідженні І. Депчинської «Поняття «гуманітарна освіта» розглядається в сучасній літературі в кількох аспектах: 1) як культурний феномен; 2) як система знань; 3) як процес і результат засвоєння системи знань; 4) як соціальний інститут» [6, с. 76]. У результаті аналізу різних підходів, до шкільних гуманітарних предметів початку ХХ століття до їх переліку автор відносить: мову, літературу, мистецтво, ручну працю, музику, хореографію, фізкультуру, психологію, валеологію [6, с. 91]. Наукові розвідки освітян початку ХХ століття у царині розвитку змісту гуманітарної освіти визначили, що згідно з навчальними програмами найважливіше завдання народних шкіл Підкарпатської Русі полягало в гармонійному й усебічному вихованні дітей: моральному, духовному, релігійному, фізичному, трудовому та естетичному [1]. Школярі мали навчитись якомога глибше розуміти світ навколо себе, відчувати його, співпереживати. Загалом тогочасний виховний ідеал відображав такі якості особистості, як любов до свого народу, рідної землі, а також окреслював чесноти працелюбного та законслухняного громадянина, морального і толерантного. З часом у народних школах почали використовувати багатство національного досвіду у вихованні, його духовності, народних традицій, звичаїв.

Пізніше, на ґрунті таких найважливіших напрямів, розроблялись і принципи виховання. На той час не було чітко виробленого понятійного апарату щодо принципів виховання. Не було і єдиних підходів щодо визначення їх назви та змісту. У процесі дослідження та для кращого розуміння самого виховного процесу, проведеної роботи з реалізації принципів навчання на уроках, нами було проаналізовано зміст підручників для читання виданих друком на початку ХХ століття таких відомих педагогів Підкарпатської Русі як: А. Волошина, О. Маркуша, Ю. Ревая, Є. Сабова.

Одним із домінуючих принципів, який охоплював увесь освітній процес у народних школах краю, був принцип релігійності. Релігійне виховання розпочиналось у сім'ї, а потім продовжувалось у школі під час уроків «Закону Божого». Воно опиралось на систематичне ведення дитини до присвоєння людських чеснот дорогою християнської етики. У народній школі вже на початку вивчення цього предмету заучували молитви, церковні

пісні, священну історію Старого і Нового Заповіту. Загалом, вивчення релігії в народних школах Підкарпатської Русі було ефективним шляхом морального виховання, вироблення моральних норм поведінки, формування світогляду людини.

Оскільки однією із важливих передумов розвитку шкільництва краю початку ХХ століття, і змісту предметів гуманітарного циклу зокрема, була підготовка і видання підручників, то за цю важливу справу ще на початку своєї педагогічної діяльності взявся відомий педагог, український релігійний, культурний діяч А. Волошин. В результаті чого вийшли друком такі його підручники: «Азбука карпато-руського і церковно-славянського читенія», «Мала читанка для II. и III. класы народных школ», «Читанка для угро-руської молодежи», «Читанка для II. класы народныхъ школъ», «Читанка для IV и V школьных роков народных школ», «Читанка для VI-VIII школьных роков народных школ» та ін. Загалом морально-релігійне виховання посідало чільне місце у процесі освітньої діяльності педагогів. То ж для реалізації принципу релігійності в «Читанці для угро-руської молоді» [4] автор подає такі тексти: «Ісус Христос межі дітьми», «Хрест», «Церков», «Ангел Хранитель», «Любов к ближньому», «Добрий ученик», тощо. (Рис. 1)

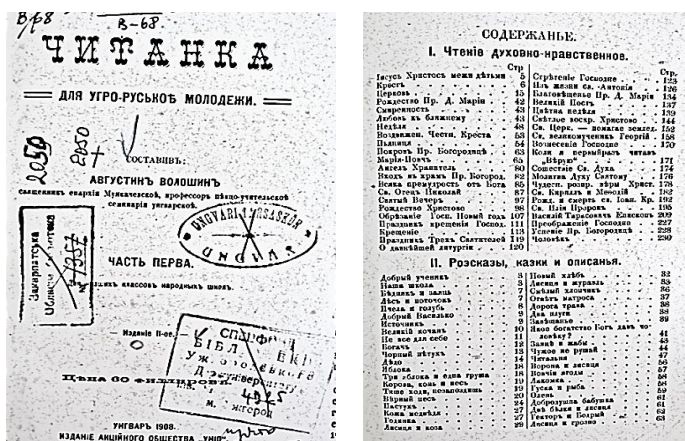

Рис. 1. Волошин А. Читанка для угро-руської молоді. Ч. 1. Ужгород, 1908

У наступному підручнику «Азбука карпато-руського і церковно-славянського читенія» [2] педагог подає твори: «Церковъ», «Клятва», а також Молитви. (Рис. 2).

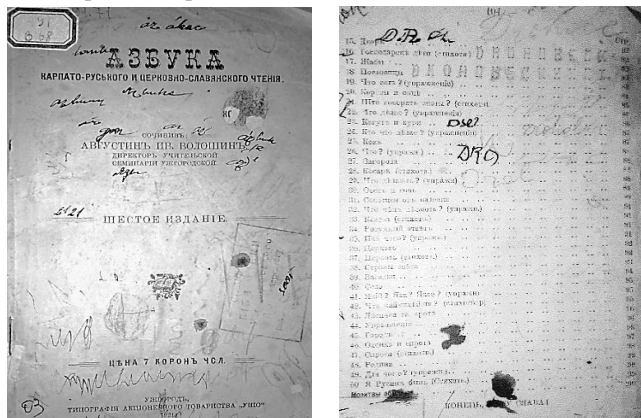

Рис. 2. Волошин А. «Азбука карпато-руського і церковно-славянського читенія». Ужгород, 1921

У підручнику «Читанка для II класу народних шкіл» [5] автор теж наводить молитви, твір Ю. Федьковича «Молитва к Хранителю» тощо (Рис. 3).

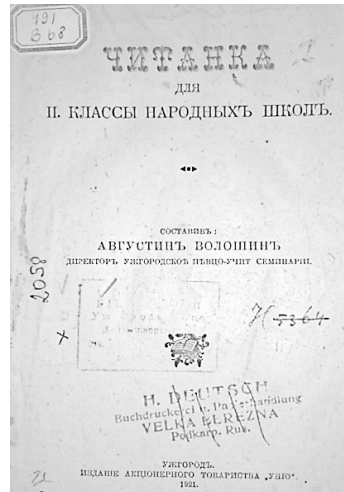

Рис. 3. Волошин А. Читанка для II класу народних шкіл». Ужгород, 1921

У педагогічній діяльності відомого українського письменника, етнографа О. Маркуша також простежується реалізація принципу духовності. Зокрема у підручнику «Зорниця: перша книжочка до читання для руських дітей» [11] автор подає: Церковну азбуку, Молитви, Молитви до Богородиці (Рис. 4).

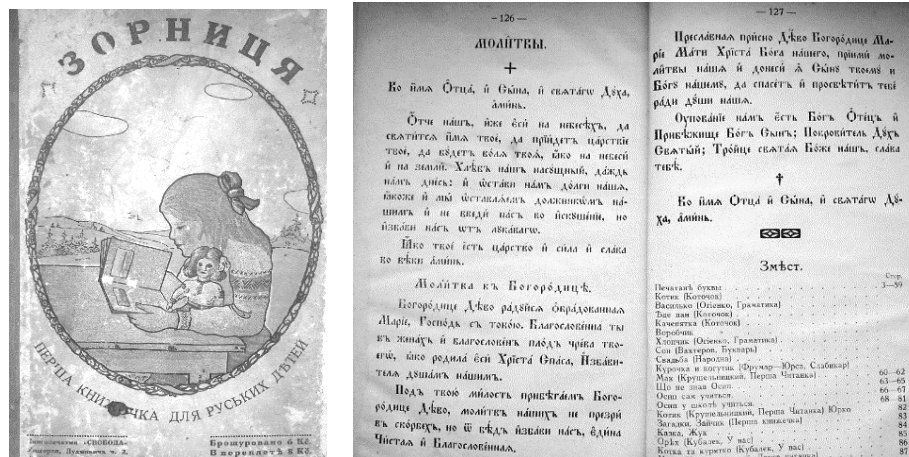

Рис. 4. Маркуш О. «Зорниця: перша книжочка до читання для руських дітей». Ужгород, 1925

Принцип релігійності й духовності чітко простежується і у підручниках відомого письменника краю, греко-католицького священника Євменія Сабова: «Церковно-славянская грамматика», «Хрестоматия церковно-славянских и угрорусских литературных памятников...».

Принцип національності та народності прикметний тим, що народ Підкарпатської Русі любив свою культуру, мову, історію і традиції. Саме в школі закладались основи для дальшого розвитку національної самосвідомості. Починаючи від першого шкільного року

і до п'ятого включно, школа працювала з матеріалом виключно народного характеру. Учителі знали, що вектором національного виховання було знання народної мови, історії рідного краю та народу, виховання волі, ведення до постійної праці на благо народу. Для здійснення цього принципу відомий педагог А. Волошин подає у підручнику «Читанка для руської молоді» [3] наступні твори: «Моя Батьківщина», «Земля родна», «Люби свій рідний край» В. Гренджі-Донського, «Родне село» Д. Зубрицького, «Люблю тебе родний краю» Ю. Боршоша-Кум'ятського та ін.

У багатогранному процесі формування всебічно розвиненої особистості чільне місце належить моральному вихованню. Принцип моральності й гуманізму у школах Підкарпатської Русі простежувався у всьому освітньому процесі. Людину поцінували не за її ученість, а за моральні цінності, характер, добру вдачу, духовну культуру, культуру мислення, світогляд. Саме в період навчання у народній школі закладалися основи для фізичного і духовного розвитку. Дитина переймалась любов'ю до Бога, краю, краси, добра, правди, честі, слави. Загалом моральне виховання дитини мало систематично прагнути до вироблення самоповаги, сильної волі, оцінного ставлення до своїх дій. Принцип гуманізму в досліджуваній період визначав цінність особистості школяра, гідність, багатство внутрішнього світу дитини і лягло в основі розвитку змісту гуманітарних предметів, як-от: рідної та іноземної мови, літератури, мистецтва, ручної праці, музики, фізкультури тощо.

«Саме виходячи із розуміння сутності гуманітарного знання, яка полягає у зверненні до внутрішнього світу людини, її розуму, почуттів, ціннісної сфери, розкривається сутність гуманітарної освіти як процесу гуманоцентричного та культуроцентричного навчання і виховання» [6, с. 78].

Важливого значення на початку ХХ століття мала і особистість вихователя, педагога, його індивідуальні чесноти, поведінка, устрій школи. То ж для здійснення принципу моральності А. Волошин подає у підручнику «Читанка для руської молоді» [3] наступні твори: «Чесний чоловік», «Чуже не рушай», «Добра порада», «Материнська любов», «Не завидуй» Т. Шевченка та ін. (Рис. 5).

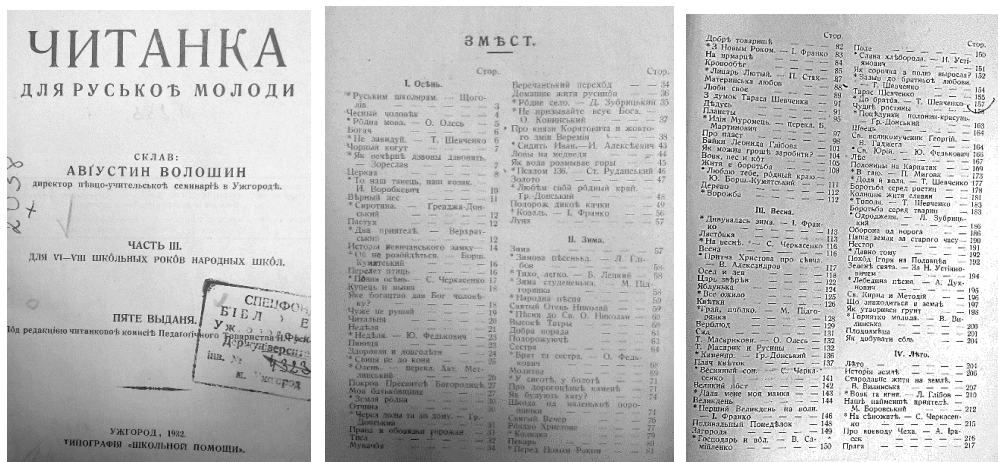

Рис. 5. Волошин А. Читанка для руської молоді. Ч. III. Ужгород, 1932

Сутність принципу виховуючого навчання впливала із закономірностей навчання в народних школах і, власне, з мети виховання особистості в тогочасному суспільстві. Особистість учителя, роль якого поціновувалася багатьма науковцями досліджуваного періоду, сприяла реалізації цього принципу: інтерес до особистості кожного учня, повага до нього, допомога йому, високий інтелектуальний рівень викладання, сумлінність, радість при досягненні результатів. Для реалізації цього принципу О. Маркуш, Ю. Ревай у читанці «Отчина» [12] для 3-4 року навчання у народних школах друкують наступні твори: «Мати», «Не завидуй», «Вечер» Т. Шевченка, «Рідний край» Ю. Федьковича, «Найдорожча перлина» В. Самійленка, «Порада» Я. Щоголева та ін. (Рис. 6).

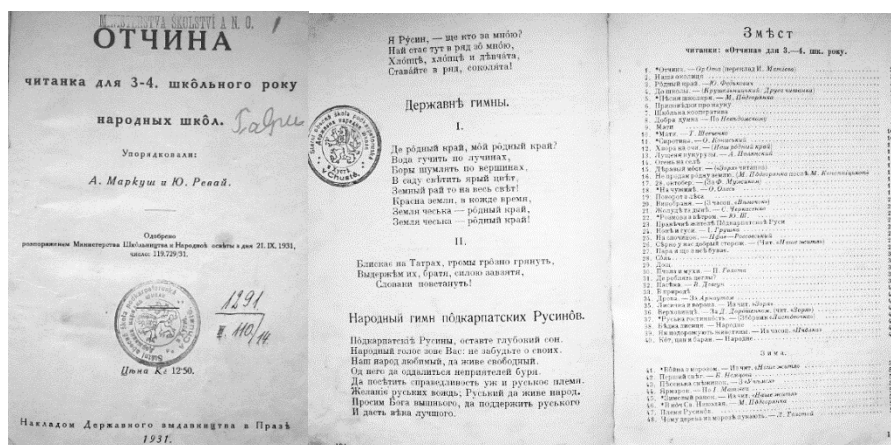

Рис. 6. Маркуш О., Ревай Ю. Отчина. Читанка для 3 і 4 шкільного року народних шкіл. Прага, 1931

Реалізація принципу виховуючого навчання відбувалася і через активну діяльність місцевого населення на Закарпатті на ниві позашкільної освіти. Слід відмітити такі культурні товариства, як-от «Просвіта», русофільське Товариство ім. О. Духновича, Педагогічне Товариства Підкарпатської Русі, Товариство «Шкільная помощь», різноманітні театральні групи тощо.

Принцип індивідуального підходу у вихованні передбачав урахування індивідуально-психологічних властивостей кожного учня, його рис характеру, темпераменту, вольових якостей, потреб та бажань тощо.

У цілому багато чинників впливали на процес виховання у народних школах Підкарпатської русі початку ХХ століття, і на розвиток змісту предметів гуманітарного циклу зокрема. Серед них особливе місце посідала національна культура, що реалізовувалася в різноманітних видах мистецтва, залучала дітей у світ прекрасного. Оскільки в одному класі могли навчатись діти різних національностей (русини, чехи, угорці, німці, євреї тощо), то вони привносили у процес виховання і елементи своєї культури, традиції, звичаї. А безпосереднє спілкування збагачували мовлення школярів новими словами, виразами, приказками, оповіданнями, розширюючи кругозір дітей.

На той час принцип полікультурності був тісно пов'язаний із гармонійним розвитком ідейно-моральних, естетично-емоційних засобів виховання дітей. Вирізнявся

актуальністю за умов проживання на території Підкарпатської Русі різних національностей, їх впливу на процес виховання моральності, духовності та естетичних цінностей народу [7, с. 10]. Загалом, увесь процес навчання і виховання в народних школах спрямовувався на розвиток загальнолюдських, національних цінностей, на формування рис свідомого громадянина, трудівника, пройнятого духом патріотизму, співчуття.

Уся освітня робота в народних школах перепліталась із вивченням руської, чеської, німецької та угорської мов. Знання мов розглядалось як шлях до грамотності, ключ до науки, культури, до моральності та духовності людини. Вивчення будь-якої іноземної мови ґрунтувалось на знанні рідної мови. [10] А внутрішню єдність усієї шкільної роботи забезпечувала спільність виховної мети навчання. Загалом вищеописані принципи та напрями виховання відображають сутність гуманітарної освіти Підкарпатської Русі. Використання педагогами різноманітних методів (повчання, вимога, покарання, особистий приклад педагога), форм роботи (індивідуальної, фронтальної) на уроках (під час вивчення мов зокрема) давало позитивні результати у процесі виховання в учнів найкращих рис характеру, виробленні навичок і звичок моральної поведінки, повазі у відношенні до інших. Важливими засобами виховного впливу на учнів було вивчення руської, чеської, угорської мов, викладання релігії, навчання бесіди, стилю, читання й обговорення прочитаних книг, оповідань на моральні теми, організація життя школи, а також сімейне виховання.

Початок ХХІ століття відзначається утвердженням концепції полікультурного виховання, що передбачає пристосування людини до співіснування з різноманітними культурами, ознайомлення з їх моральними цінностями, культурними звичаями, традиціями, згідно з чим окреслюються і такі напрями виховної роботи: формування позитивного ставлення до інших народів, їх культури, цінностей; формування навичок взаємодії з людьми інших національностей; виховання в душі діалогу різних націй; виховання міжнародної солідарності, толерантності до людей іншої національності, що, в свою чергу, має відобразитись у змісті, засобах, методах, формах організаційної роботи педагогів у процесі викладання дисциплін гуманітарного циклу. Тому визначені принципи і напрями виховання у викладанні предметів гуманітарного циклу в школах Підкарпатської Русі закладають паростки для формування гуманітарних цінностей, моральних якостей людини, ідеалів формування особистості на сучасному етапі розвитку освіти і є вкрай актуальними.

4. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ/ CONCLUSIONS AND PROSPECTS FOR FURTHER RESEARCH

З огляду на вищевикладене, можна зробити висновок, що на початку ХХ століття на Підкарпатській Русі напрями та принципи виховання посідали чільне місце у викладанні багатьох дисциплін гуманітарного циклу. Формування думок, культури мислення, моральних поглядів, ідей, ціннісних орієнтацій чи емоційної сфери особистості є результатом виховного впливу школи на внутрішній стан дитини і на сучасному етапі розвитку освіти займає ключове місце в організації змісту шкільної гуманітарної освіти.

Перспективи подальших наукових розвідок полягають у аналізі методів навчання та виховання окремих предметів гуманітарного циклу періоду Підкарпатської Русі, як чиннику розвитку змісту шкільної гуманітарної освіти.

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ТРАНСЛІТЕРАЦІЯ / REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Антін (Бескид, Антон), 1937. Національне виховання. *Наша школа*, 3 (6), 1-5.
2. Волошин, А. 1921. *Азбука карпато-руського и церковно-славянського чтенія*, Ужгород, 104.
3. Волошин, А., 1932. *Читанка для руської молоді*. ч. III, Ужгород, 288.
4. Волошин, А., 1908. *Читанка для угро-руської молоді*, ч. 1, Ужгород, 255.
5. Волошин, А., 1921. *Читанка для II класу народних шкіл*. Ужгород, 80.
6. Депчинська, І. А., 2019. Розвиток змісту шкільної гуманітарної освіти на Закарпатті в період 1919-1939 рр.: дис. ... канд. пед. наук. Рівнен. держ. гуманітар. ун-т.
7. Депчинська, І. А., 2019. Розвиток змісту шкільної гуманітарної освіти на Закарпатті в період 1919-1939 рр.: автореф. дис. ... канд. пед. наук. Рівнен. держ. гуманітар. ун-т.
8. Кошель, О., 1937. Суспільно-моральне виховання в демократичній школі, *Наша школа*, 3 (10), 1-4.
9. Кухта, М. І. 1997. *Роль педагогічної преси Закарпаття (20–30-ті роки XX ст.) у формуванні виховного національного ідеалу*, Ужгород, 52.
10. М., В. 1937. Рідна мова в вихованні й навчанні. *Наша школа*, 3 (7), 8-11.
11. Маркуш, О. 1925. *Зорниця: перша книжочка до читання для руських дітей*, Ужгород, 1925, 128.
12. Маркуш, О., Ревай, Ю., 1931. *Отчина. Читанка для 3 і 4 шкільного року народних шкіл*, Прага, 198.

DIRECTIONS AND PRINCIPLES OF EDUCATION IN SCHOOLS OF PIDKARPATSKA RUS AS A MAJOR FACTOR OF DEVELOPMENT OF DISCIPLINES OF THE HUMANITARIAN CYCLE

Ivetta Depchynska,

Candidate of Pedagogical Sciences,

Associate Professor of the chair of pedagogy and psychology

Ferenc Rakoczi II Transcarpathian Hungarian College of higher education

Beregove, Ukraine;

senior lecturer at the Department of Applied Linguistics

Uzhhorod National University

Uzhhorod, Ukraine

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0069-3615>

ivettlegeza@gmail.com

Abstract. In the article the author reveals the main directions and principles of education in public schools of Pidkarpatska Rus, such as: religious, spiritual, moral, patriotic, physical, labor, aesthetic. In addition, the systematization of pedagogical views of contemporary

educators, in turn, made it possible to identify and disclose the most important educational principles of organizing the content of school humanities education in the period: religiosity, nationality, morality and humanism, spirituality, multiculturalism, individual approach and educational training.

The principle of religiosity was considered as one of the main principles that covered the entire educational process. Religious education was based on the systematic guidance of the child to the attribution of human virtues and was an effective way of moral education, the development of moral norms of behavior, the formation of human worldview in general.

The people of Pidkarpatska Rus loved their culture, language, history and traditions. Thus, the principle of nationality was manifested in the knowledge of the national language, the history of the native land and people, fostering the will and constant work for the benefit of the people.

In the process of the formation of a comprehensively developed personality, the leading place belongs to moral education. The principle of morality and humanism was traced throughout the educational process, as children acquired moral virtues on their own, life experience, regardless of the influence and views of others, understanding of good and evil, truth and falsehood.

The principle of educational training stemmed from the laws of education in public schools, where the personality of the teacher contributed to its implementation.

In the early twentieth century, the principle of multiculturalism was closely linked to the harmonious development of ideological and moral, aesthetic and emotional means of upbringing children of different nationalities, their impact on the process of educating morality, spirituality and aesthetic values of the people. This principle is still relevant today. Certain principles and directions of education in the teaching of the humanities in schools of Pidkarpatska Rus lay the seeds for the formation of humanitarian values, moral qualities, ideals of personality formation at the present stage of education, as well as of competence training of students and are of crucial importance.

Keywords: Pidkarpatska Rus; directions; principles of education; humanitarian education; values; the content of school humanitarian education.

REFERENCES (TRANSLATED AND TRANSLITERATED)

1. Antin (Beskid Anton), 1937. Natsional'ne vyhovannya [National education], *Nasha shkola*, 6, 1-5.
2. Voloshyn, A., 1921. *Azbuka karpato-rus'koho y tserkovno-slavyanskoho chteniya* [Alphabet of Carpatho-Russian and Church Slavonic reading] Uzhhorod, 104.
3. Voloshyn, A., 1932. *Chytanka dlya rus'koyi molodi* [Reading book for Russian youth] Uzhhorod, 288.
4. Voloshyn, A., 1908. *Chytanka dlya uhro-rus'koyi molodi* [Reading book for Ugro-Russian youth], Uzhhorod, 255.
5. Voloshyn, A., 1921. *Chytanka dlya II klasu narodnykh shkol* [Reading book for the second form of public schools], Uzhhorod, 80.

6. Depchyns'ka, I. A., 2019. Rozvytok zmistu shkil'noyi humanitarnoyi osvity na Zakarpatti v period 1919-1939 rr. [Development of the content of school humanitarian education in Transcarpathia during the 1919–1939], *Candidate's thesis*. Rivne: Rivnen. derzh. humanitar. un-t, 340.

7. Depchyns'ka, I. A., 2019. Rozvytok zmistu shkil'noyi humanitarnoyi osvity na Zakarpatti v period 1919-1939 rr. [Development of the content of school humanitarian education in Transcarpathia during the 1919–1939], *Extended abstract of candidate's thesis*. Rivne: Rivnen. derzh. humanitar. un-t, 20.

8. Koshel, O., 1937. Suspil'no-moral'ne vyhovannya v demokratychniy shkoli [Social and moral education in a democratic school], *Nasha shkola*, 10, 1-4.

9. Kukhta, M., 1997. Rol' pedahohichnoyi presy Zakarpattya (20–30-ti roky XX st.) u formuvann'i vykhovnoho natsional'noho idealu [The role of the pedagogical press of Transcarpathia (20-30s of the XX century) in the formation of the educational national ideal], Uzhhorod, 52.

10. M., V., 1937. Ridna mova v vyhovanni y navchanni [Native language in education and training], *Nasha shkola*, 7, 8-11.

11. Markush, O., 1925. Zornitsya: persha knyzhochka do chytannya dlya rus'kykh ditey [Zornitsa: the first book to read for Russian children], Uzhhorod, 128.

12. Markush, O., Revay, U., 1931. Otchyna. Chytanka dlya 3 i 4 shkil'noho roku narodnykh shkil [Motherland. Reading book for the 3rd and 4th school years of public schools], Praga, 198.

DOI: <https://doi.org/10.32626/2309-9763.2021-31-29-42>

УДК 712.3(477.43-21)"17":[37.017:502/504

Кліщ Оксана Андріївна,

кандидат архітектури, старший викладач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-4164-5609>

klishch@kpnpu.edu.ua

Підгурний Іван Станіславович

кандидат мистецтвознавства, доцент, завідувач кафедри образотворчого і декоративно-прикладного мистецтва та реставрації творів мистецтва Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка Кам'янець-Подільський, Україна

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-0981-2964>

pidhurnyy@kpnpu.edu.ua

«САДИ ДЕ ВІТТЕ» ЯК ОБ'ЄКТ ПРИРОДОЦЕНТРИЧНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА КАМ'ЯНЦЯ-ПОДІЛЬСЬКОГО

Анотація. У статті висвітлюються переваги проведення ревіталізації «Садів де Вітте» – втраченої пам'ятки садово-паркового мистецтва Кам'янця-Подільського